

HİKMET

**ULUSLARARASI HAKEMLİ İLMİ
ARAŞTIRMA DERGİSİ**

**INTERNATIONAL PEER-REVIEWED JOURNAL
OF SCIENTIFIC RESEARCH** **МЕЃУНАРОДНО
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКО
СПИСАНИЕ**

ADEKSAM
Gostivar - Makedonya
Yayın yılı: XV, Sayı: 29, Yıl 2017/1

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

ADEKSAM

Sahibi: Tahsin İBRAHİM

BAŞ EDITÖR:

Prof. Dr. Fadıl HOCA

EDITÖR YARDIMCISI:

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

ULUSAL YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Abdülmecit NUREDİN (Makedonya)
Doç. Dr. Mensur NUREDİN (Makedonya)
Doç. Dr. Osman EMİN (Makedonya)
Doç. Dr. Emina KARO (Makedonya)
Dr. Fatma HOCİN (Makedonya)

ULUSLARARASI YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Fahriye EMGİLLİ (Türkiye)
Doç. Dr. Adnan KADRİÇ (Bosna Hersek)
Dr. Marija DJINDJIC (Sırbistan)
Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK (Kosova)
Dr. Almira SULYEVİÇ (Sırbistan - Sancak)

Sekreter/Tasarım : İlker ALİ

Tercüme : Ayhan ŞABAN

İrtibat: iletisim@hikmetdergisi.org / hocafadil@hotmail.com

web: www.hikmet.mk / www.hikmetdergisi.org

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

ULUSAL BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Yusuf HAMZAOĞLU	(Makedonya)
Prof. Dr. Ahmet ŞERİF	(Makedonya)
Prof. Dr. Numan ARUÇ	(Makedonya)
Prof. Dr. Oktay AHMED	(Makedonya)
Prof. Dr. Nazım İBRAHİM	(Makedonya)
Prof. Dr. Musa MUSAI	(Makedonya)
Prof. Dr. Aktan AGO	(Makedonya)
Prof. Dr. Violeta DİMOVA	(Makedonya)
Prof. Dr. Dragi GORGİEV	(Makedonya)

ULUSLARARASI BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Recai COŞKUN	
Sakarya Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN	
İstanbul Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Necati DEMİR	
Gazi Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Mehmetzeki İBRAHİMGİL	
Gazi Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Dr. Melahat PARS	
Ankara Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Mirjana TEODOSİJEVIC	
Belgrad Üniversitesi	(Sırbistan)
Prof. Dr. Ksenija AYKUT	
Belgrad Üniversitesi	(Sırbistan)

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

Prof. Dr. Gazmend SHPUZA	
Arnavutluk Bilimler Akademisi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Lindita XHANARI	
Tiran Üniversitesi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Kerima FİLAN	
Sarayevu Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Adnan KADRİÇ	
Zenitsa Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Tudora ARNAUD	
Şevçenko Kiev Milli Devlet Üniversitesi	(Ukrayna)
Prof. Dr. Vugar SULTANZADE	
Doğu Akdeniz Üniversitesi	(KKTC)
Doç. Dr. Mehseti İSMAYİL	
Azerbaycan Devlet Üniversitesi	(Azerbaycan)
Prof. Dr. Tacida ZUBCEVİÇ HAFİZ	
Priştine Üniversitesi	(Kosova)

İÇİNDEKİLER

OSMANLI GÖNÜLLÜ ASKERİ BİRLİKLERİNDE KOSOVA VE SANCAK MÜSLÜMANLARI (1914-1918) Prof. Dr. Redžep ŠKRIJELJ	8
GİRİŞ. ST. KLİMENT OHRİDSKİ ÖZGÜN ORTAÇAĞ VAAZLARIN KURUCUSU VE KLASİĞİ St Kliment Ohridski’nin Methyeleri Prof. Dr. Dobrila MİLOVSKA	38
BETİMLEME VE ANLATIM YOLUYLA MENTALİTE Prof. Dr. Lusi KARANİKOLOVA-ÇOÇOROVSKA	48
EKONOMİ İLE DİN İLİŞKİSİ Doç. Dr. Mensur NUREDİN	58
TÜRKÇEDE FİİLİMSİLER Prof. Dr. Mariya LEONTİÇ	68
ÇOCUKLAR İÇİN İKİ HAYVANSI ROMANDA EVCİL HAYVANLARA KARŞI DAVRANIŞLARIN AÇIKLANMASI Doç. Dr. Jovanka DENKOVA	82
DUYGUSAL ZEKA YETERLİLİKLERİNİN EĞİTİMDEKİ ROLÜ Doç. Dr. Osman EMİN	92
BEŞERİ BİLİMLERDE İLİM, ZAMAN VE SAMİMİYETİN ÖNEMİ Doç. Dr. Abdülcemil NESİMİ, Doç. Dr. Mensur NUREDİN	106
‘KARPOŞ’ FABRİKASI’NDA ÜRETİLEN PREFABRİK KONUT YERLERİNİN ÖRNEĞİNE GÖRE ENERJİ VERİMLİLİĞİNE İLİŞKİN KENTSEL DÖNÜŞÜM GERÇEKLEŞTİRME KARMAŞIKLIĞI Doç.Dr, Strahinya TIRPEVSKİ, Yard. Doç.Dr Denis JERNOVSKİ	116
MAKEDONYA CUMHURİYETİ İNŞAAT SEKTÖRÜNDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ MENŞELİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ ÖNEMİ M-r. Esfer ALİYİ	130
BİLGİSAYAR LABARATUVARININ RİSK DEĞERLENDİRMESİNDE DETERMİNİSTİK GETİRİ İLE RİSKSİZ NAKİTİN ÖNEMİ M.Sc Aybeyan SELİM, Prof. Dr Muzafer SARAÇEVİĆ	144

BAŞ YAZI

Balkanlar'da başta Türkçe olmak üzere, İngilizce ve Makedonca gibi üç ayrı dilde makaleleri ihtiva eden ve Rumeli'deki Türk – İslam kültürü yanısıra, genel olarak tarih, edebiyat ile sosyal ve iktisadi hayatla ilgili konuları yayınlayan yegane uluslararası ilmi – araştırma dergisi olması hasebiyle, hakemli bir dergi hüviyetine sahip olan HİKMET dergisinin 29. sayısı elinizde bulunmaktadır. Bu 29. sayı, değişik mahiyette ve farklı makaleleri içeren önemli bir dergi olarak HİKMET'in bu 29. sayısı ile Türk bilim kamuoyu yanısıra, uluslararası bilim kamuoyu karşısına da çıktığımızı memnuniyetle bildirmekteyiz.

Birkaç sayıdan itibaren, HİKMET dergisinin Bilim ve Hakem Kurulu'na 8 değişik ülkeden üyelerin katıldıklarını iftiharla bildirmekteyiz.

HİKMET dergisinin 26. sayıdan itibaren yeni bir uluslararası boyuta, farklı bir konsept ve formata kavuştuğunu bildirmek istiyoruz. Bundan böyle, HİKMET dergisi uluslararası ilmi dergiler tarama sistemine dahil olarak tam manasıyla hem ilmi seviyesini hem de uluslararası boyutunu yükselterek, tamamen uluslararası hakemli dergi hüviyetine kavuştuğunu rahatlıkla ifade edebiliriz.

HİKMET dergisinin bu 29. sayısında başta yurtiçi (Makedonya) olmak üzere yurtdışından da (Türkiye, Sırbistan ve Azerbaycan) gelen makaleleri yayınlamış bulunmaktayız. Yurtdışından HİKMET'e gönderilen makalelerin aslında yurtdışında HİKMET dergisine olan ilginin ve önemin bariz bir ispatı olsa gerek.

Nitekim, HİKMET dergisinin Makedonya, Balkanlar, AB'nin değişik ülkelerine ve ABD'nin birkaç kütüphanesine gönderilmesi konusu, dergimizin uluslararası bir hüviyete ve boyuta kavuştuğunun önemli göstergelerinden biri oluşunu düşünüyoruz. Yavaş, ancak sağlam adımlarla ilerleyen dergimize bundan böyle yurtiçi ve yurtdışından gönderilecek ve derginin uluslararası kıstasları ile yayın felsefesine uygun olan makalelerin yayınlanacağını ve HİKMET'in uluslararası boyutunun daha da genişleneceği kanaatindeyiz. Bilim ve Hakem Kurulu'nun yapmış olduğu titiz ve özeverili çalışmalarından dolayı HİKMET dergisi adına şükranlarımızı bildiriyoruz. Uluslararası İlmi Araştırma dergisi olan HİKMET dergisinin bu mahiyette 15 yıl

sürekli olarak yayınlanan ve 29. sayısına ulaşan Makedonya'da ender ve önemli dergilerden biri olduğu kanaatindeyiz.

Değerli okuyucular, HİKMET dergisinin bu 29. sayısına ilmi makalelerini gönderme zahmetinde bulunan yurtiçi ve yurtdışındaki değerli hocalarımıza ve bu makalelerin ilmi değerlendirmelerini yapma gayretinde bulunan HİKMET dergisinin Bilim ve Hakem Kurulu'nun değerli üyelerine, HİKMET dergisi Yayın Kurulu ve ADEKSAM adına saygı ve şükranlarımızı bildirir, keza, HİKMET dergisinin teknik ve tasarımının hazırlanmasında hizmeti geçen herkese teşekkür eder, HİKMET dergisinin 30. sayısı ile karşınıza çıkıncaya dek hepiniz Allah'a emanet olun.

Mayıs, 2017 Gostivar
MAKEDONYA

Editör:
Prof. Dr. Fadıl HOCA

UDK

821.512.161.09

Makale türü:

1.02 Genel bilimsel makale

Kabul edildi: 16.03.2017

Revize : 27.03.2017

Onaylandı : 20.04.2017

BETİMLEME VE ANLATIM YOLUYLA MENTALİTE

Prof. Dr. Lusi KARANİKOLOVA-ÇOÇOROVSKA

„Gotse Delçev“ Üniversitesi - İştıp, Makedonya

(Yazar Nemika Tuğcu'nun yazdığı “Demir Kardeş” öyküsünde yazı süreçleri)

ÖZET

Nemika Tuğcu tarafınca kaleme alınan “Demir Kardeş” öyküsünde yaklaşımı içerdiği verilere dayanarak yapıyoruz veya “içeriği”ne göre, ya da en çarpıcı ve en belirgin unsurlarına dayanarak yapmaktayız. Dahası öykü, yüksek dozda konsantre semantik tarifler sunmaktadır, iki fonksiyonel ayrıntı ise anlatımın dahası öykü hareketinin özeti ve dikkatinin geçtiği zamandır dahası kah şimdiki (prezent) zamanda kah yakın geçmiş zamanda (perfekt) geçmektedir. Öykünün tipik anlatısal ve betimleme özelliklerini bu sefer mentalite (zihniyet) kültürel kategorinin tanıtımını yapmak üzere fonksiyonuna veriyoruz. Başlığın kahramanı kadın zihniyeti tanıtmaya söz konusudur ve şahsi adının eksik olması tesadüf değildir. O “demir kardeş” olarak tarif edilmiş ve o şekilde adlandırılmıştır.

Bu şekilde betimlenen ilgi ile uzmansal yaklaşımın metinsel süreçler zihniyete dokunma olasılığının resmi ve gerçekçi olabileceğini göstermelidir (ve gösterme mecburiyetinde değildir). Aslında burada basit veya sıradan bir kadın zihniyetini tanıtmaya teşebbüsü söz konusu değildir. Burada kader ve davranışını ailesi (ev terbiyesi) ve hayatın kendisini sürüklediği ortamın belirlediği bir kadın zihniyetinin anlatımı bahis konusudur. Bu bağlamda, ilgili okur bu kısa öyküyü okumaya başladığı andan itibaren betimlemelerin metastatik ayrıntısı ve anlatımın temporal planı, çoğu açıdan spesifik bir kadın doğasının açıklanmasına katkı sunmaktadır.

Kilit sözler: betimleme (deskripsiyon), ayrıntı, „metastatik“ ayrıntı, anlatım, zihniyet, kadın zihniyeti, “demir kardeş”in zihniyeti.

UDK

821.512.161.09

Article type:

1.02 Overview scientific article

Received : 16.03.2017

Revise : 27.03.2017

Accepted : 20.04.2017

MANTALITY THROUGH CONNECTION AND EXPRESSION

Prof. Lusi KARANIKOLOVA-ÇOÇOROVSKA PhD

„Goce Delcev“ University - Stip, Macedonia

ABSTRACT

The approach to the short story “The Iron Nurse” by Nemica Tugcu is made according to its data, its “content”, or according to the most striking and most recognisable textual processes in it. Namely, it offers several striking descriptions with a high dose of concentrated semantics, two exceptionally functional details, which have the legitimate ability to metastasise in a plot and in the interesting, time-plan of the action, that is, the narration, which sometimes is in the present tense and then sometimes it takes the form of a perfect tense. This time we allow ourselves to put these, typically narratological and descriptive features of the short story - into function of recognition of the cultural category - mentality. It is about representing the female mentality of the title hero, whose personal name is not accidentally missed out. Her name is descriptive - “the iron nurse”.

The specialist approach with and interest defined in this manner should show (and not necessarily prove) that the possibility to reach the mentality through textual processes is quite legitimate and realistic. Namely, in this case it is not just about an attempt to present the female mentality common for every ordinary or average woman. It is a portrait of a woman’s mentality whose destiny and behaviour are determined by her primary family (= home education) and equally at the same time by the circumstances she is pushed into by life, accidentally or deliberately. In that sense, when reading this short prose the experienced reader will notice that the descriptions, the “metastasised” details and the temporal plan of the narrative contribute greatly to the revelation of a female nature – specific in many ways.

Key words: depiction (description), detail, “metastasis” details, narration, mentality, female mentality, “iron nurse” mentality.

GİRİŞ

Türk yazarı Nemška Tuğcu (1946), meslek olarak gazeteci ve öykücü olarak Çağdaş Türk öykücüler nesline dahildir. Makedonca dilinde Çağdaş Türk Öyküsü yayınından (2010) “demir kardeş” başlıklı öyküsüne spesifik analiz ve yaklaşım sergileme kararını aldım, çünkü çok ilginç bir konu ve sorun sunmaktadır, bu konular benim araştırma eğilimlerime çok yakındır, dahası spesifik kültürel kategori olarak zihniyet özellikle de kadın zihniyeti incelemeye yatkın olduğum konulardır.

Dahası öykü, yüksek dozda konsantre semantik tarifler sunmaktadır, iki fonksiyonel ayrıntı ise anlatımın dahası öykü hareketinin özeti ve dikkatinin geçtiği zamandır dahası kah şimdiki (prezent) zamanda kah yakın geçmiş zamanda (perfekt) geçmektedir. Öykünün tipik anlatısal ve betimleme özelliklerini bu sefer mentalite (zihniyet) kültürel kategorinin tanıtımını yapmak üzere fonksiyonuna veriyoruz. Başlığın kahramanı kadın zihniyeti tanıtmaya söz konusudur ve şahsi adının eksik olması tesadüf değildir. O “demir kardeş” olarak tarif edilmiş ve o şekilde adlandırılmıştır.

Bu şekilde betimlenen ilgi ile uzamsal yaklaşımın metinsel süreçler zihniyete dokunma olasılığının resmi ve gerçekçi olabileceğini göstermelidir (ve gösterme mecburiyetinde değildir). Aslında burada basit veya sıradan bir kadın zihniyetini tanıtmaya teşebbüsü söz konusu değildir. Burada kader ve davranışını ailesi (ev terbiyesi) ve hayatın kendisini sürüklediği ortamın belirle-

diği bir kadın zihniyetinin anlatımı bahis konusudur Bu bağlamda, ilgili okur bu kısa öyküyü okumaya başladığı andan itibaren betimlemelerin metastatik ayrıntısı ve anlatımın temporal planı, çoğu açıdan spesifik bir kadın doğasının açıklanmasına katkı sunmaktadır.

ARAŞTIRMA METODU

İZOLASYON, NİCELEME VE NİTELEME.

Bu yazının ilgi odağı varlıkların – tarifleri, ayrıntıları, olayın zamansal planı ve baş rol kahramanının eksplisite niteliklerine (öykü başlığında adı geçmeden) analizler, sıradan araştırma modeline göre yapılmaktadır: ilk başta izolasyon, ardından da nicelik ve nitelik.

Bu bağlamda, bir ender kadın kimliğinin ve zihniyetinin şekilsizleşmesine katkı sunan yazı birimlerinin nicelik bilançosunu şunlar oluşturmaktadır: üç nüsha tarif, iki, çok seçkin ayrıntılar ve 14 portreli nitelikler.

Olgunun zamansal planı, dahası şimdiki zamandan geçmiş zamana ve geçmiş zamandan şimdiki zamana geçişleri, ki bunlar roman ve kısa öykülerde çok doğal kullanılmaktadır, bu öyküde özel önem arz etmektedir, dikkat çekiyor ve koşut olarak izah etmeme mücadele edilirse, “heyecanlıdır”

ve bu şekilde baş röldeki kişinin güncel ruh haline tekabül etmekle beraber gergin ve endişeli karakterine de uyumludur.

Tarif hakkında

Bu kısa öykünün betimleme işaretleri çok daha belirgindir.

İlk olarak tarif için bahsedersek, toplamda üç örnekte rastlanmaktadır. Toplayıcı, dahası sintetize edici potansiyeli bakımından tamamıyla yeterlidir.

Dahası, tarif yorumlanması zor bir anlatım birimini teşkil etmektedir, oysa metnin bütün semantik ağırlığını taşımay çoğu sefer becerendir. Aslında tarif öykünün semantik hazinesidir. (Karanikolova, 2011:31-163)

“Demir Kardeş” öyküsü şu tarifle başlamaktadır: İlkbaharın başlangıcında bir Mart gecesinde tesadüfkar yağdı. Kar durmadan yağdı. Üçüncü günün akşamına doğru kar yağışı durdu, bulutlar yükseldi.” (Tuğcu, 2010: 51) İlk tarif, manasal olarak, öyküye giriş fonksiyonu görmektedir ve bu tarifi hemen ardından başlayan ikinci tarife giriş teşkil etmektedir.

“Gece karanlığının düşmesine rağmen, akşama gölge düşüren, tuhaf bir mavimsi ışık kara yansıyor, içini aydınlatıyordu. *Ev eşyaları örtülüydü. Koltuk, oturma kanapesi, masa, sandalyeler, dolaplar, kilimler beyaz örtülerle örtülüydü..* Dışada karla örtülü tıpkı ağaçlar, evler ve yollar gibi. Her taraf beyaz bir sessizlik hakimdi “ (Tuğcu, 2010: 51) (el yazısı, LKÇ). Bütün öyküyü okuduktan sonra okur için fonksiyonel olan

bu tarifi önemi, demir kardeşin karakteri ve kaderi açısından bir nevi semantik hazine konumunda. O temizliğini koruma maksadıyla ev eşyalarını beyazla örtmeyi, adeta alışkanlık haline getirmiştir. Veya: tarif hemşirenin kaba tabiyatını açığa vurmaktadır, kurallara boyun eğmesi, onlara itibar etmesi ile temizlik düşkünlüğü doğasını yansıtmaktadır.

Yine de, öykü kahramanının trajik kaderi bu iki tarifte ima edilmemiştir. O öykünün üçüncü tarifinde yer almaktadır, toplu şekilde semantiği tıpkı onda, dahası şu tarifte kapsamıştır: „Eilkbahara yeni adımlayan bir Mart akşamında, bugün gibi tesadüf gelen kar, durmadan üç gün üç gece yağdı. Soğuklar delik ve çatlaklar arası kendini saklayanları biçip geçti, dokunduğu her şeyi yaktı, dallardan kırılıp, bülbüller yerlere yığıldı. Etrafta hiçbir canlı varlık görünmüyordu. Adım bile işitilmedi. “ (Tuğcu, 2010: 63) (Elyazısı LKÇ). Bu son üçüncü tarif de aynı karı, üç gün üç gece yağın karı “tarif etmektedir”. Oysa birinci tarifte “kötü hava” durumu duyurulurken, ikinci tarif demir kardeşin doasını, tabiyatını “açıklıyor”, bu üçüncü tarif ise Onun kötü kaderinin ipuclarını veriyor-delik ve çatlaklarda gizlenen herşeyin biçilip yok edileceği belirtilmektedir. Üç tarifi semantiği derecelendirilmektedir, yoğunluk kazanmaktadır ve bunun neticesinde üçüncü tarifte doruğa erişmektedir. Bundandır öyküde fazla tarif yer almıyor. Kısacası fazla tarife ihtiyaç yoktur, çünkü kendi fonksiyonlarını yerine getirmişlerdir.

Ayrıntı hakkında

Ayrıntı (detay) sözünün kökeni ransızcadır (detail sözünden) ve bir bütünün parçası, bölümü anlamını içermektedir.

„Edebi varlık olarak, belagat ayrıntıyı metonimi ve sinegdoh ile bağlantı kuruyor. Okul mahiyetli kitaplarda, tarifi asıl birimi olarak kabul edilmektedir (bir kişinin tarifi, dahası portresi, manzara tarifi, durum tarifi, atmosfer vb.). Bütünden ayrıntının bölünme, ayrılma süreci sinegdohlu eylem anlamındadır “. (Karanikolova, 2013: 24)

Miniyatür durumuna farketmeksizin, metin bağlamında ayrıntı “devasa” boyutlar kazanabiliyor: öykünün anlatım iskelesine öyle güçlü etki yapabiliyor ki özete kadar yükselbiliyor. O ayrıntıyı „metastatik“ olarak adlandırmaktayım (Karanikolova, 2013: 69,70).

Dahası, bir sözün (oku-ayrıntı) (читај-детал!)tekrarlanma gerçeği, metinde yer alan sözler dizisinden ayrılmasına yol açıyor, bu çerçevede, tekrarlanması sözün dikkat edilmesine ve işlevsel oluşuna katkı sağlamaktadır.

”Demir Kardeş” öyküsünde tıpkı iki bu tür ayrıntıya rastlanmaktadır: döşemede sarı leke ayrıntısı şle saatta ki ayrıntı. İlk ayrıntının 10 nüshada rastlanmaktadır, ikinci ayrıntı ise dört kez rastlanmaktadır. İki ayrıntı da özet teşkil eden bağlama önemiyle yükselmeyi başarmıştır.özetin baş röl kahramanın kaderinin aydınlanması ve sonuçlanmasında kilit katkısı olmakla beraber, trajik kaderinin nedenlerini de açıklamaktadır.

Sarı leke ayrıntısı ilk kez öykünün başlangıcında, ikinci tarifi hemen radında karşımıza çıkıyor: „Kapağı açtığında, ocak önünde mermer üzerinde sarı lekeyi farket-ti. Şimdiye kadar hiç ateş fışkırmamıştı, kor düşmemişti, acaba bu leke nasıl oluştu?“ (Tuğcu, 2010: 51). Bir bütünün parçası olarak, bu ayrıntının önemi, baş röl kahramanın temizliğe ve nizama düşkünlüğünü vurgulamaktır (abartmak). Metin boyunca bundan sonra da, sıra gelişi ve tesadüf de anılmaktadır, bazan ise anlatımın dışında bir izlenim bırakıyor: „Leke üzerine daha biraz ağartıcı dök “ (Tuğcu, 2010: 53), dahası: „aşağı eğildi, sarı lekeyi ovmaya başladı, bezi var gücüyle sıkıyordu “ (Tuğcu, 2010: 55), ya da : „bezi diğer eline aldı ve ovmaya devam etti “ (Tuğcu, 2010: 57). ve: ovuyordu, ovuyordu, ovuyordu... (Tuğcu, 2010: 63), ve nihayetle: „oysa, leke bir türlü, kaybolmuyordu, öfkeli beze bastırdığında, leke çıkmadı ama bez koptu,parmaklarıyla aynı hızla mermeri yıkamaya başladı (Tuğcu, 2010: 65)¹

Metastazik ayrıntı, Homeros’un İlyada eserinde Aşil kalkanyla en iyi izah edilmektedir, bu ayrıntı ayrıntıdan çıkıp, Aşil kabilesinin cesurluğu ve tarihinin özetine dönüşüyor, kendi çıkarlarını gerçekleştirmede demir kadının ısrarını yansıtan özgün bir özet olmakla beraber derin bir önem

1 *Sarı leke ayrıntısının belirtisi ve fonksiyonu yanısıra saat ayrıntısı da olayın zaman planının süregenli değişiminin ifadesidir-onlar present anlatım çizgisinin taşıyıcılarıdır, perfekt anlatımına karşı, “demir kardeşin” neden demir kardeş olduğunu ve o şekilde kaldığının sebeplerine birçok açıklama vermektedir. “.

de taşımaktadır. Dahası, sarı leke ayrıntısı, metinde birkaç kez geçmektedir ve akdın kahramanın kaderini ima etmektedir-o, temizliği, ısrarı, profesyonelliğine rağmen yine de sonunda yanlış yapıyor: yaralı hastaya serum takmayı unutacak. Ve hastanın hayatına mal olan bu yanlışını yaptığına hiç bir zaman kendini affetmeyecek ve kendisi için de bir faciaya sebebiyet verecek-kendini yakacak!...Sarı leke, ne daha fazla, ne de daha az demir kardeşin hem hemşire hem de bir insan olarak “yanlışının” mecazını ifade etmektedir. O leke temizliği ve saflığını kirlüten bir nokta ve bu leke hem özel hayatını hem de mesleki hayatını etkilemektedir.

Saat ayrıntısı ise metinde her nekad sadece dört kez rastlansa da, metastazlı ayrıntı olarak fonksiyon etmektedir, kendine özgün önemi, kendi gelişim çizgisi var ve metnin bir bütün olarak semantik bilançosuna katkı sağlamaktadır.

Aslında, onun ilk belirmesi onomatopeyikdir (yansımalıdır): „Tak...tak...tak...tak...tak...tak...“ (Tuğcu, 2010: 53). İkinci kez, aslında saat meydana çıkmıyor, müelliğin saptaması söz konusudur: „Zaman çok önemliydi. “ (Tuğcu, 2010: 55). Üçüncü kez, bu ayrıntı vasıtasıyla demir kardeşe ailesinden tek miras kalan saatin olduğu bilgisi verilmektedir: „Saat çalmaya başladığında, hemencecik kuşun penceresini kapattı. Ailesinden hatıra olarak kalan tek anı olarak duvar saatinin küçük kuşu, uçup kaybolacak ve bu şekilde zarar yaşayacak gibi izlenimi vardı “ (Tuğcu, 2010: 57). Ve son kez , bu ayrıntı demir kardeşin kendi kendini algılama ve ifade etmeyi ima edecek gibi: „Duvar saatini çekmedi, ama her akşam dehşetle

sesini dinliyordu. Küçük, korumasız zavallı kuş onun yerine bağıyor, bugüne kadar her ne yaşadysa sabahlara kadar bir bir anlatıyordu.Saatten sesler çıktığında, hayatını belirleyen zaman dilimini de teşkil ediyordu aynı zamanda, babasının sözlerini anımsatıyordu, babasını çok küçük yaşta kaybetmişti: ‘Kızım çok cesurdur, hiçbir şeyden korkmaz ,!’ Cesur elbisesini hiçbir zaman çıkarmadı. Babasının onurlu kızı olarak kalmalıydı ve Melahat öğretmene sadık kalacak bir kardeş olarak kalmalıydı. “ (Tuğcu, 2010: 59).

Öyküde meydana çıkma kronolojisine göre sıralanarak, saat ayrıntısının örnekleri sarı leke ayrıntısının semantiğiyle tekabül etmektedir ve portre özellikleriyle de uyumludur. Onlar ortaklaşa olarak karakterin tanıtımında bütünleşmekte ve “demir kardeş” zihniyeti ve özelliklerini de yansıtmaktadır, demir kardeş kendine belirlediği hedeflerin adına, kendini “özel” hayattan, aşktan, aile ve mutluluktan mahrum bıraktı.

Portre işaretleri

Portre bir kişi tarifidir. Edebiyat teorisi bir dizi davranışları betimlemiştir ve onları kişiyi tarif ederek kopple bir edebi kişiliğin portresini çizmektedir. Burada, pek uzun sayılmayan demir kardeş öyküsünde “dağıtılan” 16 portre işaretlerine odaklanmaktayım, bunlar bizzat demir kardeşi tarif etmektedir.

Adsız oluşu tesadüf değildir. Şahsi adını, kadın yazar, ne açıklamayı ne de anmaya cesaret etmemiştir. Tarifini verecek adlandırmıştır, sadece “demir kadın” olarak kendisinden bahsetmekle yetinmiştir. Öyküde bütün edebi davranış ve anlatım unsurları “demir kardeş” bölümünün “manasına” hizmet verecek şekilde kullanılmıştır. Aslında başrölde olan kahramanın asıl özelliği demir karakteri ve hemşire mesleğiyle yansıyor. Bu anlamda bütün mevcut portretik işaretler aslında tarif ve ayrıntıda kapsanan önem ve manayı taşımaktadır ve sıradışı bir kadın zihniyetini tasdik etmektedir ve bu kadın tabiyatı gerçek dışı sayılmamaktadır.

Demir Kadın temizlik düşkünüdür, bir nevi bunun büyümesine kapılmıştır: „Her gün temizlik tozuyla oda fayanslarının temizlenmesini istiyordu, ardından da ağartıcı ile geçilmesini. İki kez temiz suyla çalkalanmasını da istirdi “ (Tuğcu, 2010: 53)

Demir kardeş hem endine karşı hem de başkalarına karşı da sertti: „Odasını temizleyen temizlikçilerin söylediklerine kulak asmıyordu- onlardan bazısı ona karşı çıktığında, hemencecik temizliğin sağlık açısından ne denli önemli olduğuna dair nutuk tutardı. “ (Tuğcu, 2010: 53)

Sert ve kabalığı görünüşü ve davranışına da yansiyordu: „Başında beyaz şapkasıyla bir kumando olarak geziyordu, adımları holde yankılanıyordu “ (Tuğcu, 2010: 53).

Demir kardeş kendi mesleğinde başarılıdır ve hayatındaki başarı sadece bu alanda odaklanmış olabilir herhalde. Çalış-

ma kuralları ve genel olarak kurallar sözkonusu olunca taviz vermeyen bir kişiliği var: „profesyonel çalışmasında ki bilgisi ve başarıları herkezde saygı uyandırıyor, sert oluşu ise korkuya yol açıyordu. Sadece yardımcı personel değil doktorlar bile ondan uzak durmayı yeğlerdi. Sinirlendiğinde holler sesinden ürküyordu. Hastane kural ve düzenine sıkıca bağlıydı ve kuralları çiğneyenleri hiç afetmezdi ve hiç kimseyi de pek fazla önemsemezdi “ (Tuğcu, 2010: 53).

Doğru ve faydalı geçirilen iş zamanı kendisi için çok mühimdi (buradan saat ayrıntısının özerk fonksiyon etme gereği kaynaklanıyor): „Hastanede odasının kapısına kadar tam ne kadar adm gerekli olduğunu ezbere biliyordu, aynı şekilde ameliyat salonu, mutfak odası, tuvalet, karantin ve laboratuvara kadar kaç adımda gidebileceğini biliyordu (...) hesaplarıyla adım sayısı uymadığında, gelecek sefer ki gidişinde bunu telafi etmeye çalışıyordu (...) Saatler, dakikalar ve saniyelerle sınırlı görevlere adanmıştı kendini ve hayatını (Tuğcu, 2010: 55).

Doktor olma isteğinin gerçekleşmesi kişiliğine işleyen bir frustrasyona dönüşüyor, bu diğer yandan da sert davranış ve sert mizacının belirmesini de sağlıyor: „Doktor olmak istiyormuş, bir seferinde bu arzusunu dile getirmişti. Annesi hemşireler okuluna onu yazdırdı. Nedenlerini sormadı ama cevabını kendisi bulmaya çalıştı, bunu annesinin ölümünden sonra yaptı. Ama bulamadı. “ (Tuğcu, 2010: 57)

Annesinin karakteri, demir kadının da sert ve cansız bir kadın olmasına yol

açan nedenlerden biridir bezbell: „ çok az konuşan, sert, inat dolu Ce cekaвaшe на една мајка koja малку збopyвa, cansız bir anne hatırlıyordu (...) bir seferinde bu sert, bazan da duygusuz, soğuk kadının kalbinde çocuklarına karşı sınırsız bir sevginin barındığını kendini ikna etmeye çalıştı, oysa ki hissettirmesinden kaçındığını düşünüyordu “ (Tuğcu, 2010: 57).

Demir kardeş „(...) yetmiş beş yaşında elleri şişmiş ve deformeli bir kadındı, ömrünün kırkbeş yılını da hastahanedede geçirmiş “ (Tuğcu, 2010: 57).

Yalnızlıkta uzun geceleri geçiren bir bayanın özel hayatında istediklerini , hayallerini yaşamayan bir kadını keşfetmektedir: „Ellerinden tutacak birinin olmasını isterdi. Gece sessizliği cesaret verdi: bana dokunabilse, dedi, bana sarılsa...sesi bir haykırışa dönüştü, bedeninde bütün organlarına savaş edercesine bunu zaaf kabul ederek utandı. Hemen başında bir sürü görevler belirledi, hayatını saatlere, dakikalara ve saniyelere düzenledi ve isteklerini dehşet verici gece sessizliğine gömdü.“ (Tuğcu, 2010: 59)

Geçmisi hatırlaması, erken kaybettiği baba figürü ve kızının cesur olması ve cesur kalma beklentileri, hemşirelerokulunda elde ettiği terbiyeyle beraber, Melahat adlı öğretmenin etkisi de kaderini belirlemiş ve mizacı ve zihniyetinin oluşumuna katkı sağlamıştır.

Profesyonel kuralları ne pahasına olursa saygılayan bu kadın, herkeze karşı oldukça sert davranan demir kardeş, en çok da

kendine karşı sertti, buna rağmen O yanlış yapacak kadar basit bir insanoğlu, bir varlıktır. Maalesef kader kendine karşı en sert olanlara karşı kaba davranmayı, sertlik göstermeyi adet edinmiştir: hastaya serum bağlamayı unutuyor, doktorun verdiği görevi yerine getirmeyi unutuyor. Bu faci yanlış, hastanın ölümüne neden oluyor.

Hayatını kaybeden hastanın serum alması da hayatını kurtaracağı kesin değildi. Demir hemşirenin yaptığı yanlış aslında kendisi için daha çok feci ve kaderini şekillendirici olmuştur: o asla yanlış yapmamalıydı, asla ve asla mesleki görevini ihmal etmemeliydi. Dolayısıyla kendisinin yaşamaya hakkı olmadığını düşünmeye başladı...

ZİHNİYET VE KADIN ZİHNİYETİ HAKKINDA

Bir belirtinin, davranışın veya durumun daha geniş kategori zihniyetin özünde varolduğunu zannetmek için uygun antropolojik esasın varlığı zaruridir, dahası insanoğlu için her dönem ve her alanda, düşünüş, duygu, davranışına ilişkin, ortak değişmeyen sabit durumu gerektirmektedir.

Austurya kültür sosyoloğu Piter Dinkelbaher'e göre zihniyet „(...) belirli bir dönemde belirli bir kolektivin özelliğini belirleyen düşünüş şekli ve içeriğini oluşturmaktadır “ (Dincelbaher, 2009: 15). Davranışlar ise zihniyetin bir nevi gösterge-siolabilmesi için tekrarlanmalıdır ve zaman

dilimi içerisinde defalarca vuku etmelidir. Zihniyet davranışlarda manifesto edilme-ktedir çünkü „(...) her davranış arkasında duran zihniyet için birşeyler ifade etmek-tedir; o zihniyet, davranışın bıraktığı izler-in interpretasyonu yardımıyla bizlere erişil kılınıyor (=tarihi kaynaklar)“ (Dincelbaher, 2009: 20).

„Kadın zihniyeti“ altında, çok basitçe, bir kadının yaşadıklarını, davranışlarını, birnevi mahremiyetini kendiaçısından ve yaşadığı çevre açısından ve çevresinin de kendisine ilişkin davranışları bakımından toyekün hareketler anlaşılmaktadır.

„(...) farklı kültürlerde kadının rölü, önyargılar, efsaneler ve edebiyatta tanıtılma şekli, toplum, konvansiyonlar,beklentiler, eğitim sistemi ve benzerlerinden düzenlen-miştir. “ (Gayeri, 2006 : 287).

Demir kardeş,aynı başlıklı öyküde bu şekilde adlandırılmaktadır, metnin tama-mında adı geçmiyor, bu durum kendiliğinden yeterince provokativ ve asosiyativedir, özellikle de zihniyet bakış açısından dahası kadın zihniyeti açısından oldukça sıradışıdır.

Basit ve meraklı okur da, oriyental edebiyatı okuduğunda, geleneksel bir Türk kadınına rastlamayı bekler, eğitimi ve ailesi-ne düşkün kadın imzağı ummaktadır; anane-vi geleneklere saygılı, yarattığı ailesinde de gelenekleri yaşatan, sakin ve uslu, gelenek-sel olarak eşine hörmət eden bir kadın imajı bekler (birazdan eşinden korkan) Nemi-ka Tuğcu'nun demir hemşiresi hiç de öyle değildir.

Demir kardeş geleneksel Balkan ve Türk kadınından çoğu bakımdan farklıdır, muhtemelen, geleneksel kadınlar gibi ol-saydı mutlu olurud. Feminist Gayeri'ye göre, demir kardeşin mizacı ve karakteri toplum ve kadın davranış konvansiyonun-dan ziyade, babası ve Melahat öğretmenin beklentileriyle şekillenmiştir, özellikle de öğretmenin sert gözlemi altında gördüğü tıp eğitimin etkisi de vardır.

Aile mirası, cesur olma öncülüğü aşırı sert, kaba ve olabildiğince temiz ol-masını sağlıyor (gereksiz yerde). Ve aslında bunlar demir kardeşin zihniyetinin esas özelliklerini teşkil ediyor.

Aslında o sıradışı bir Türk kadınıdır, o etrafını kuşatan durumlardan ziyade, kendisi için tıpkı tarif edilen kişiliğe bürün-müştür, dahası babasına olan hatırasını ko-rumak, kendisi için bişey yapmaktan daha kolaymış. Aslında öğretmenin “kurallarını” tamamıyla ve bütünüyle yerine getirmesi, kendi kurallarını yerine getirmekten daha basit olduğu tahmin edilebiliyor.

SONUÇ

Bu muhteşem yazıda satırlar arası ce-surca kendine baktığında, demir kardeşin o denli demir zihniyetinin gerçek neden-leri görülebilir. Çünkü onun cesurluğu ar-kasında korkaklığı gizlenmektedir, cesur olarak kendini tanıtmazsa acaba ne olacak korkusu???!!!!... sertliği arkasında kendini yenememe güçsüzlüğü yatıyor ve “kadınısı” kadın yönünü gösterememesi, kendisini algıladığı şekilde yansıtamaması, hiç ol-mazsa yalnızlık çektiği gecelerde kadın ol-

amamasının çaresizliği yatmaktadır.... aşırı titiz ve temizlik dükkünlüğünde yanlış yapmama korkusu sezilmekte— o denli insani ve kadınsı bir özellik ki, kendini afetmeyi başarabilseydi, çevresi de aslında yanlış yaptığını düşünmeyecekti...

Bu arada, demir kardeş sert, demirşer ve kaba yaşamaya alışmıştırO “demir” zihniyete o denli bürünmüştür ki onun ilk yanlış bir de son yanlış oluyor... kendisi kendini yargılıyor... aslında kahramanın demir zihniyeti arkasında, gizli, spontane ve bilinçizle yaşadığı hayatında, kendini yansıtmayan, tanıtmayan “öyle olmalı/ mecburi öyle” kalıbının demir kalkanında tutsak bir kadın yaşamakta...B

Demir kardeş portresinin muhteşem kadın portresinin izlenimini dile getirmeden sakınmıyorum, demir zihniyetli kadın, günümüz gerçeğine de yabancı değildir... muazzam güçlü ve içinde bu tür boyutu taşımayan, didaktik etki yapan-nasıl olmamamız gerekiri gösteren kadın kişiliğinin yorumunu da yapmadan edemiyorum! !...

BEYAN

Yazar çıkar çatışması olmadığına beyan etmektedir

BİBLİOGRAFYA:

Apaduraj, Ardžun: Kultura i globalizacija. Beograd: Biblioteka XX y.y, 2011;

Georgievska - Yakovleva, Loreta: İdentitet (i), Üsküp: Makedon Dili Enstitüsü, 2012.

Dincelbaher, Peter: Avrupa Zihniyet Tarihi, Podgorica: Resmi Gazete, 2009

Karanikolova, Lusi: ‘Ana Karenina ve ‘Pirey’ eserlerinde detay, Feniks, Üsküp, 2013;

Karanikolova, Lusi: Nesir tarifi, Müelif ayınları, Üsküp, 2011;

Kramariç, Zlatko: Kimlik, Metin, Ulusa. Üsküp, Tabernakul, 2010;

Kristeva, Yuliya: Tokati i Figuri za drugosta, Üsküp: Templum, 2005;

İdigare, Lis: Diğer Kadının Spekulumu, Üsküp: Evro-Balkan Press, 2002;

Moysieva-Guşeva, Yasmina: Kendi arayışı içinde, Üsküp: Makedon Dili Enstitüsü, 2010;

Martinoska, Ana: Kulturni Paradoksi/ ultural Paradoxes (Gender, Ethnicity and Identity in Folklore and Literature)“, Makedon Dili enstitüsü, 2014;

Çağdaş Türk Öyküsü, Mozaik, Düzenleyenler İnci Aral ve Aysu Erden, Poetiki, Üsküp, 2010